[2024] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 930: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 819

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ

ਬਨਾਮ

ਅਸ਼ੋਕ ਸਿਰਪਾਲ

(2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4277)

24 ਅਕਤੂਬਰ 2024

[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ* ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਮਾਮਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 46 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਬਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ

ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1973-s.389 - ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 2023-ss.430 - ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860s.64-ਭਾਰਤੀ ਨਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 2023-ss.4 ਅਤੇ 8(2) - ਅਪੀਲ ਲੰਬਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ; ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਈ - ਜਵਾਬਦੇਹ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ 46 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਬਨ ਲਈ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, 21 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਾਦੀ ਕੈਦ ਕੱਟਣੀ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮੁਚਲਕਾ ਭਰਿਆ। 50,000/- ਇੱਕ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਨਾਲ - ਸ਼ੁੱਧਤਾ:

ਆਯੋਜਿਤ: ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 389 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਰਕਮ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇ - ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ .

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਬਨਾਮ ਅਸ਼ੋਕ ਸਿਰਪਾਲ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੱਕ ਮੁਅੱਤਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਬਾਂਡ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। 50,000/- ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਿਤ ਗਬਨ 46 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ 95 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ - ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਅੱਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਕੁੱਲ ਸਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅੱਠ ਸਾਲ ਅਤੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋਵੇਗੀ - ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੰਬਿਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਪਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ ਲੱਭਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਪਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 6-10]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸਤੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਰਾ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ [2018] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1033: (2018) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 139-ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860; ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1973; ਭਾਰਤੀ ਨਗਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 2023; ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ ਸੰਹਿਤਾ, 2023; ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1881।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ; ਗਬਨ; ਸੱਤ ਸਾਲ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ; 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ; ਨਿੱਜੀ ਬਾਂਡ ਭਰਨਾ; ਸਜ਼ਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨਾ; ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ; ਠੋਸ ਸਜ਼ਾ; ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ।

ਕੇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ

ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4277

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 29.09.2016 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ CRLMB ਨੰਬਰ 948 2016 ਵਿੱਚ

ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ੀ

ਕੇ.ਐਮ. ਨਟਰਾਜ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਰੋਰੀਆ, ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ, ਵੀਰ ਵਿਕਰਾਂਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਰਤ ਨੰਬਿਆਰ, ਨਲਿਨ ਕੋਹਲੀ, ਅਨੁਜ ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਉਡੁਪਾ, ਪਰੰਤਪ ਸਿੰਘ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ।

ਦਾਮਾ ਸ਼ੇਸ਼ਾਦਰੀ ਨਾਇਡੂ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਰਾਹੁਲ ਗੁਪਤਾ, ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਿਵਾਨੀ ਰੈੱਡੀ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ, ਜੇ.

ਅਸਲ ਪੱਖ

1. ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤੱਥਾਂ ਵਾਲਾ ਵਿਵਾਦ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, 27 ਜਨਵਰੀ 2016 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ, ਸੀਬੀਆਈ (ਪੀਸੀ ਐਕਟ), ਕੜਕੜਡੂਮਾ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਪੂਰਬੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਦਿੱਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 120B (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, 'ਆਈਪੀਸੀ') ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, 'ਪੀਸੀ ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d) ਅਤੇ 13(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਹਰੇਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਉਸਨੂੰ 21 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਠੋਸ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। 29 ਸਤੰਬਰ 2016 ਦੇ ਵਿਵਾਦਤ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ 50,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਚਲਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਹੀ ਰਕਮ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪੂਰਵ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਛੱਡੇ।

2. 19 ਮਾਰਚ 2018 ਨੂੰ, ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ:

"ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ - ਸੀਬੀਆਈ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਮ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਦਲੀਲ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰੋ।"

8 ਅਗਸਤ 2023 ਨੂੰ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:

"ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਲੀਮਡ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏਗਾ।

ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ 21.11.2023 ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਜਦੋਂ ਉਕਤ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰੀ ਇਸਨੂੰ ਸਵੈ-ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਵਾਲੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਕਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ।"

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬੇਨਤੀਆਂ

3. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਐਮ. ਨਟਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 46,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਗਬਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੁੱਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਏ.ਐਸ.ਜੀ. ਨੇ ਸਤੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਰਾ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 (ਛੋਟੇ ਲਈ, 'ਸੀਆਰਪੀਸੀ') ਦੀ ਧਾਰਾ 357 ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 36 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 389 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

---

1. [2018] 4 SCR 1033 : (2018) 15 SCC 139

ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਇਹ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

4. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਇਡੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਮੇਤ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਡਿਫਾਲਟ ਸਜ਼ਾ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੀ ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

5. ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 389 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"389. ਅਪੀਲ ਤੱਕ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ: ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਈ।-(1) ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਲੰਬਿਤ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਂਡ 'ਤੇ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਂਡ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੌਤ ਜਾਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਜਾਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਰਿਹਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇਗੀ:

ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।
(2) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ,

(1) ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਂ

(ii) ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਜਿਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਮਾਨਤਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੈ,

ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ

(1); ਅਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਅੱਤਲ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(4) ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਜਾਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਇੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

CrPC ਦੀ ਧਾਰਾ 389 (ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 2023 ਦੀ ਧਾਰਾ 430 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਸਾਦੇ ਪਾਠ 'ਤੇ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 389 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧਿਆਇ III ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 53 ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ: "

53. "ਸਜ਼ਾਵਾਂ"। ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਨ-

ਪਹਿਲੀ-ਮੌਤ;
ਦੂਜੀ- ਉਮਰ ਕੈਦ;
ਤੀਜੀ- [***];
ਚੌਥੀ-ਕੈਦ, ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਵਰਣਨਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:-
(1) ਸਖ਼ਤ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸਖ਼ਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾਲ;
(2) ਸਧਾਰਨ;

ਪੰਜਵੀਂ-ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨਾ;
ਛੇਵੀਂ-ਜੁਰਮਾਨਾ।"

ਧਾਰਾ 64, ਜੋ ਕਿ ਉਸੇ ਅਧਿਆਇ III ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"64. ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ - ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ,

ਅਤੇ ਕੈਦ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇ ਕਿ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਕਿਹੜੀ ਕੈਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦੀ ਉਸਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੇਣਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ, 2023 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 4 ਅਤੇ 8(2) ਅਨੁਸਾਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 64 'ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਧਾਰਾ 53 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੰਜ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 64 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6. ਸਤੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਰਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 36 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"36. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 389 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 389 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੇੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ।"

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਂਡ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੌਤ ਜਾਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਜਾਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਰਿਹਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇਗੀ:

ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ,

(1) ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਂ

(ii) ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਜਿਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਮਾਨਤਯੋਗ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੈ,

ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਣ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ

(1); ਅਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਅੱਤਲ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(4) ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਜਾਂ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਆਦ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਇੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

CrPC ਦੀ ਧਾਰਾ 389 (ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 2023 ਦੀ ਧਾਰਾ 430 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਸਾਦੇ ਪਾਠ 'ਤੇ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਦੋਸ਼ੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅੰਤਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 389 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਸਲ ਸਜ਼ਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧਿਆਇ III ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 53 ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ: "

53. "ਸਜ਼ਾਵਾਂ"। ਇਸ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਨ-

ਪਹਿਲੀ-ਮੌਤ;
ਦੂਜੀ- ਉਮਰ ਕੈਦ;
ਤੀਜੀ- [***];
ਚੌਥੀ-ਕੈਦ, ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਵਰਣਨਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:-

(1) ਸਖ਼ਤ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸਖ਼ਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾਲ;
(2) ਸਧਾਰਨ;

ਪੰਜਵੀਂ-ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨਾ;
ਛੇਵੀਂ-ਜੁਰਮਾਨਾ।"

ਧਾਰਾ 64, ਜੋ ਕਿ ਉਸੇ ਅਧਿਆਇ III ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"64. ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ - ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨਾ ਵੀ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ,

ਅਤੇ ਕੈਦ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇ ਕਿ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਕਿਹੜੀ ਕੈਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦੀ ਉਸਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਹ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੇਣਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਏ ਸੰਹਿਤਾ, 2023 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 4 ਅਤੇ 8(2) ਅਨੁਸਾਰੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 64 'ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੁਰਮਾਨਾ ਧਾਰਾ

53 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੰਜ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 64 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਆਦ ਲਈ ਕੈਦ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

6. ਸਤੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮਹਿਰਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 36 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"36. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 389 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 389 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੇੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ CrPC ਦੀ ਧਾਰਾ 389 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੱਕ ਮੁਅੱਤਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ 50,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮੁਚਲਕਾ ਜਮ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਿਤ ਗਬਨ 46,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ 95,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਏਐਸਜੀ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਅੱਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

8. ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸ਼ਰਤਬੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ, ਇਹ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟ੍ਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1881 ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਈਪੀਸੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ-ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੇ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

9. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੁੱਲ ਸਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅੱਠ ਸਾਲ ਅਤੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਵਾਈਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੈਂਡਿੰਗਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, 29 ਸਤੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਪਗ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਲੱਭਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।

10. ਇਸ ਲਈ, ਇਪਗ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਹੋਵੇ। 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਰਜਿਸਟਰੀ ਦੁਆਰਾ ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਰਜਿਸਟਰੀ 15,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰੇਗੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਉਕਤ ਰਕਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੁਕਵੀਂ ਫਿਕਸਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਰਕਮ ਦੀ ਵੰਡ/ਕਢਵਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵਿਆਜ ਬਾਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਪੀਲ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ।
ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ।

ਹੇਡਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ